

De vangst van controleur Theuns. Tijdens de uitbraak van de Mexicaanse griep kwamen veel illegale desinfecterende biociden op de markt.

‘Biocide... of toch diergeneesmiddel?’

Samenwerkende inspecties treffen veel illegale biociden aan

Bedrijven konden hun biociden vorig jaar aanmelden voor de vereiste toelatingsprocedure. Toch zijn er naar schatting nog 200 tot 400 chemische en biologische bestrijdingsmiddelen op de Nederlandse markt zonder een officiële toelating. Met alle risico's voor de gezondheid en het milieu van dien. De VROM-Inspectie, VWA en AID hielden daarom begin dit jaar strenge controles. HandHaving volgt twee inspecteurs in hun succesvolle speurtocht naar illegale biociden.

„Kijk, de vangst tot nu toe.” Senior controleur chemische productveiligheid Johan Theuns van de Voedsel en Warenautoriteit (VWA) plaatst de verboden biociden netjes naast elkaar op zijn bureau in regiokantoor Zuidwest in Zwijndrecht. Bij bijna de helft van de inspecties in zijn regio is tot nu toe een boeterapport opge-

maakt. „Een hoog aantal voor dergelijke controles”, verzekert Theuns, die toeziet op een breed werkveld. Van speelgoed en textiel tot tattoo-studio's en gebruiksartikelen als cosmetica. „Ik kom vooral veel desinfecterende biociden tegen die niet zijn aangemeld en zonder Nederlands toelatingsnummer. Waaronder ook de huis-tuin-en-

keuken pompjes met desinfecterende handgel.” Tijdens de uitbraak van de Mexicaanse griep steeg de verkoop van dit soort middelen explosief waardoor ondernemers partijen uit het buitenland haalden. „Zij moeten als importeur van biociden wel eerst zelf een toelatingsprocedure voor de Nederlandse markt opstarten”, legt Theuns uit. „Dat wordt vaak vergeten.”

Resistent ongedierte

Dat eigen import niet vrijblijvend is, daar weet de kappersgroothandel, die Theuns deze zonnige lenteochtend bezoekt, alles van. In 2006 kreeg

>>

de eigenaar een boete omdat hij een shampoo importeerde met daarin een conserveringsmiddel dat met een ander ingrediënt nitrosamines kan vormen. En dat is een kankerverwekkende stof. Theuns kijkt meteen of het betreffende merk niet opnieuw in de fout is gegaan. Uit zijn tevreden knikje blijkt dat dit niet zo is. De eigenaar vertelt dat hij alleen nog een haarkleurmiddel uit Italië importeert. Voor de rest niets meer: van "dat gedoe" als importeur wil hij af zijn. Theuns vertelt de geïnteresseerde ondernemer het doel van de onaangekondigde controle en het gevaar van biociden. „Biociden bevatten werkzame giftige stoffen om bacteriën, algen, insecten en ander ongedierte te bestrijden. De concentratie aan werkzame stoffen mag niet onnodig hoog zijn, want dat kan resistentie veroorzaken. Daarnaast moeten de stoffen specifiek geselecteerd zijn voor het te bestrijden organisme zodat andere organismen en het milieu geen schade ondervinden. Zo zijn bijvoorbeeld muggenstekkers op basis van bio-allethrin sinds 1999 verboden, vanwege mogelijke schade aan menselijke zenuwcellen.”

Op de tweede etage treft Theuns een beperkt assortiment aan biociden.

Enkele flessen desinfecterende reiniger en twee potjes met desinfecterende doekjes voor het schoonmaken van kappersgereedschap. Theuns trekt het toelatingsnummer van de flessen na via zijn PDA. „De toelating is beperkt houdbaar”, legt hij ondertussen uit. „Er kan namelijk een minder agressief alternatief op de markt komen. Het Ctgb, het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, kan de toelating van het oude product dan intrekken of niet meer verlenen.” In orde, concludeert Theuns even later. Op de potjes ontbreekt echter een toelatingsnummer, terwijl het etiket overduidelijk claimt dat de doekjes een desinfecterende werking hebben. De ingrediëntenlijst laat de laatste twijfel bij Theuns verdwijnen: foute boel. Het prijskaartje onder de potjes, het enige handgeschreven exemplaar in het pand, doet vermoeden dat dit middel niet tot het standaardassortiment behoort. Theuns speurt de etage na om zich daarvan te overtuigen. Nergens staat een grotere voorraad van dit verboden product. „Voor twee potjes ga ik geen boeterapport opstellen”, besluit de VWA-controleur. „Als ik een pallet of doos had aangetroffen, was het een ander verhaal geweest.”

Fleurige viooltjes

Een week later, 250 kilometer verderop, maakt Jabik de Boer zich op voor een bezoek aan een tuincentrum. Het is een half uur rijden van zijn kantoor naast het NS-station van Groningen naar een rustiek agrarisch dorp in het westen van de provincie. Voor de senior inspectiemedewerker van de VROM-Inspectie is het biocidetoezicht nog geen routineklus. De Boer is afgelopen januari overgestapt vanuit het bodemtoezicht, dit is het eerste project in zijn nieuwe functie. Binnenkort gaat hij ook aan de slag met REACH, de Europese verordening die bedrijven verplicht om eigenschappen en risico's van chemicaliën te verzamelen en te registreren. Eenmaal aangekomen bij het tuincentrum leidt de eigenaar hem tussen de talrijke bakken met fleurige viooltjes door naar een uitgebreide hoek met gewasbeschermings- en bestrijdingsmiddelen. „Uitsluitend voor particulieren?”, informeert De Boer terwijl hij de schappen bekijkt. „Ja, in een ander deel van het bedrijf ligt professioneel spul, maar dat is voor onze eigen kwekerij”, antwoordt de eigenaar. Voor de verkoop aan professionele gebruikers gelden strengere eisen. De koper moet een bewijs van vakbekwaamheid tonen en de winkelier moet de aankopen registreren.

De Boer scant snel het opvallend groengeel gekleurde schap met anti-slakmiddelen, groene aanslagreinigers, mierenlokdoosjes en insectenpoeders. „Het assortiment van dit merk ken ik inmiddels wel.” Bij het tweede product dat hij uit het rek met vijfverbenodigheden pakt, heeft hij beet. Het etiket van een product dat algen bestrijdt, mist een toelatingsnummer en een vermelding van de werkzame stof. Bovendien komt deze stof niet voor op de lijst met aanmeldingen voor de toelatingsprocedure. De Boer glijdt met zijn vinger over de Excel-lijst op zijn laptopscherm. Een collega is deze fles eerder tegengekomen. De Boer maakt foto's van het middel en gaat op kantoor overleggen wie de producent benadert. Een ander anti-almiddel lijkt op het eerste gezicht in orde. „Er staat een toelatingsnummer op”, ziet De Boer. „Maar een Duits nummer. Voor dit middel is in Nederland geen toelating aangevraagd en is hier dus verboden.” De Europese Biocidenrichtlijn regelt dat de beoordeling van werkzame stoffen

Rattenkorrels, insectenverdelgers en desinfecterende handgels

Biociden en gewasbeschermingsmiddelen zijn chemische of biologische bestrijdingsmiddelen om organismen te bestrijden die hinderlijk of schadelijk zijn. Of om hun ongewenste effecten te voorkomen. Gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt om gewassen te beschermen, bij overige toepassingen wordt gesproken over biociden. Voorbeelden van biociden zijn: rattenkorrels, mierenlokdoosjes, insectenverdelgers, aangroeiwerende verf, desinfecterende handgels en conserveringsmiddelen.

Een biocide bevat meestal een giftige stof. Daarom zijn er strenge regels voor handel en gebruik, gebaseerd op de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden. Deze wet kwam in oktober 2007 in de plaats van de Bestrijdingsmiddelenwet uit 1962. Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, het Ctgb, onderzoekt en beoordeelt of biociden toegelaten kunnen worden op de Nederlandse markt. Goedgekeurde biociden hebben een toelatingsnummer en worden vermeld op de website van het Ctgb.

Het ministerie van VROM constateerde enkele jaren geleden dat veel bedrijven onbewust illegale biociden toepassen. Vandaar dat het bedrijfsleven tot 15 september 2009 hun nog niet toegelaten biociden alsnog konden aanmelden voor de (betaalde) toelatingsprocedure. Dat leverde een lijst op met ruim 600 middelen, die momenteel door de Ctgb worden beoordeeld. Desondanks zijn er in 2010 naar schatting nog 200 tot 400 biociden in de handel zonder aanmelding of toelating.

Inspecteur De Boer controleert of het een biocide of diergeneesmiddel is.

vanaf 2015 op Europees niveau plaatsvindt, maar de toelating van biociden is vooralsnog een nationale aangelegenheid. „De milieueffecten van biociden en gewasbeschermingsmiddelen kunnen namelijk per land verschillen”, vervolgt De Boer. „Afhankelijk van bijvoorbeeld bodemgesteldheid, grondwaterstand, lokale flora en fauna en geteelde gewassen.”

Overlap regelgeving

Een complicerende factor voor het toezicht op biociden is de overlap met andere regelgeving. De Boer: „Formaldehyde kun je in water oplossen en dan krijg je een middel om poten van koeien te ontsmetten. Een diergeneesmiddel, dus vallend onder de Diergeneesmiddelenwet. Maar je kunt met formaldehyde ook een stal schoonmaken. Dan is het een biocide, want je brengt het niet op het dier zelf aan. In dergelijke situaties moet de gebruiksaanwijzing op het etiket uitsluitend bieden wat het is: biocide of toch diergeneesmiddel?” Ook in het tuincentrum dient dit vraagstuk zich al snel aan. Het onderscheid op de verpakking van een product dat karpers beschermt tegen bloedzuigers en luis in het water en een product voor de behandeling van uitwendige wondjes is miniem. De Boer noteert de gegevens en zoekt dit op kantoor verder uit.

De VROM-Inspectie had zich bij de start van het project voorgenomen om alle overtreders hard aan te pakken met een bestuurlijke boete of dwangsom. Niet alleen leveranciers, ook ondernemers die illegale biociden in de winkel hebben staan. „Daar zijn we op teruggekomen”, vertelt

De Boer. „De biocidewetgeving blijkt in de uitvoering erg complex en we komen zoveel illegale middelen tegen, dat we ons beter kunnen richten op importeurs en producenten. Anders blijft het dweilen met de kraan open.” Daarnaast speelt de vraag of de eigenaar van het tuincentrum verwijtbaar handelt. „Hij koopt zijn assortiment meestal in via een centrale inkooporganisatie en gaat er automatisch van uit dat die producten aan onze wet- en regelgeving voldoen.” Tijdens de terugkoppeling van de inspectieresultaten, in een krappe kantoorruimte in het midden van het tuincentrum, vertelt De Boer de eigenaar dan ook dat de VROM-Inspectie met de leverancier contact op zal nemen. De goederen kunnen tot nader bericht van de leverancier in de vakken blijven staan. Buiten vertelt De Boer dat de drie inspectiediensten binnenkort bij elkaar komen om nieuwe beleidsafspraken te maken over de aanpak van de fabrikanten en importeurs. „Ook enkele gerenommeerde merken hebben illegale bio-

ciden in hun assortiment. We gaan eerst na hoe dat kan.”

Bron aanpakken

Terug in het zuidwesten van het land, rijdt VWA-inspecteur Johan Theuns in zijn stationwagen naar een groothandel in dierbenodigdheden in het Rijnmondgebied. Hij wil, net als De Boer, de illegaliteit zoveel mogelijk bij de bron aanpakken. „Vandaar dat ik nu bij een groothandel langsga en niet bij alle dierenwinkels afzonderlijk. Dat is veel efficiënter en als er iets mis is, dan is het nog maar een kleine stap naar de fabrikant of importeur.” Theuns slalomt behendig door de enorme groothandel met metershoge stellingen. Bij de vitrinekasten en schappen met biociden controleert Theuns de merken die hij nog niet kent en beantwoordt de vraag van de eigenaar waar hij op moet letten als zijn webshop biociden aan bedrijven in België of Duitsland levert. Er worden geen overtredingen geconstateerd. Alleen van een spray ‘teek-weg’ zal Theuns op kantoor nagaan of het een biocide is. Als dat onvoldoende oplevert, kan hij het product voor technisch onderzoek opsturen naar het laboratorium van de VWA in Groningen. Theuns: „Mocht het een biocide blijken, dan geef ik dat door aan mijn collega’s in de regio waar de leverancier gevestigd is. Zo bouwen we snel een compleet dossier op.”

Nadere inlichtingen:

Johan Theuns, VWA Regio Zuid-West, tel. 050 588 60 00, johan.theuns@vwa.nl
Jabik de Boer, VROM-Inspectie Regio Noord, tel. 050 599 27 94, jabik.deboer@minvrom.nl

Tekst en foto's: Walter Oudshoorn

Gecoördineerde toezichtactie

De VROM-Inspectie (VI) houdt samen met de Voedsel- en Warenautoriteit (VWA), Algemene inspectiedienst (AID), Arbeidsinspectie (AI) en Inspectie Gezondheidszorg (IGZ) toezicht op de handel in en het gebruik van biociden. Ook de waterschappen hebben toezichthoudende bevoegdheden. In de maanden februari, maart en april van dit jaar hebben VWA, VI en AID intensieve controles uitgevoerd, op zoek naar niet-toegelaten en niet-aangemelde biociden. De VWA bezocht tijdens deze gecoördineerde toezichtactie ongeveer 200 detailhandelaren, de VROM-Inspectie 50 (agrarische) (groot)handelaren en 50 tuincentra en de AID 150 (agrarische) groothandelaren. De bedrijven zijn vooraf per brief op de hoogte gebracht van de toezichtactie. Bij (ernstige) overtredingen zijn bestuurlijke boetes en enkele dwangsommen opgelegd. Leveranciers zijn verplicht de verboden biociden terug te halen bij hun afnemers.